

RELAȚII CULTURALE DE BUNĂ VECINĂTATE LA FRONTIERA DE NORD-VEST A ROMÂNIEI CU CEHOSLOVACIA. TURNEUL CULTURAL AL CORULUI SMETANA DIN UJGOROD ÎN ROMÂNIA (APRILIE-MAI 1938)

CLAUDIU PORUMBĂCEAN*

GOOD NEIGHBORLY CULTURAL RELATIONS AT THE NORTHWEST
BORDER OF ROMANIA WITH CZECHOSLOVAKIA. THE CULTURAL TOUR
OF SMETANA CHOIR FROM UJGOROD IN ROMANIA (APRIL-MAY 1938)

ABSTRACT: *The following material presents some cultural aspects of a good neighborly relationship. One can see how two communities, which were located on the Romanian border with the Sub-Carpathian region from the former Czechoslovakia, the present Ukraine, could live together in an exemplary manner. The media of that time as well as other documentary and bibliographical sources captured these friendly relations at both politico-administrative and economical-cultural levels.*

In late April and early May 1938, the Ujgorod Smetana choir formed by 100 persons (men, women and orchestra) undertook a cultural tour in Transylvania, played in concerts at Sighetul Marmatiei, Satu Mare, Cluj and Lugoj. We underline that special relations in this field were maintained during the forerunner period: the "Vasile Lucaciu" choir from Satu Mare, led by Adrian Demian and Emil Tișcă, was invited to perform in Ujgorod and Muncacevo (in the present, both cities are in the Ukraine).

This study will describe in details the visit of Smetana Choir in Satu Mare and the involvement of the Romanian authorities in the organisation of this event.

KEYWORDS: Smetana Choir, "Vasile Lucaciu" Choir, Ujgorod, Satu Mare, Czechoslovakia, Adrian Demian

REZUMAT: *În materialul ce urmează vom prezenta câteva aspecte culturale ale unei relații de bună vecinătate la un nivel mult mai mic, dar poate mult mai relevant, în care se poate observa modul în care două comunități situate la granița României cu regiunea subcarpatică din fosta Cehoslovacie, actuala Ucraina, au putut să conviețuiască într-un mod exemplar. Presa vremii, precum și alte surse documentare sau bibliografice, surprind foarte bine aceste relații amicale atât la nivel politico-administrativ, cât și pe plan economic și cultural.*

La sfârșitul lunii aprilie și începutul lunii mai 1938, Corul Smetana din Ujgorod compus din 100 de persoane (bărbați, femei și orchestră) a întreprins un turneu cultural în Transilvania, concertând la Sighetul Marmatiei, Satu Mare, Cluj și Lugoj. Menționăm că relațiile deosebite în acest domeniu cu județul Satu Mare au fost întreținute și în perioada premergătoare turneului, Corul "Vasile Lucaciu" din Satu Mare, condus de Adrian Demian și Emil Tișcă, fiind invitat să concerteze în mai multe rânduri la Ujgorod și Muncacevo (astăzi ambele localități aparțin Ucrainei). În acest articol vom detalia vizita de la Satu Mare a Corului Smetana și implicarea autorităților române în organizarea acestui eveniment.

CUVINTE-CHEIE: Corul Smetana, Corul "Vasile Lucaciu", Ujgorod, Satu Mare, Cehoslovacia, Adrian Demian

* prof. univ. dr. (C.S. I); Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad și Muzeul Județean de Istorie Satu-Mare; email: claudiupp@yahoo.com

În materialul ce urmează vom prezenta câteva aspecte culturale ale unei relații de bună vecinătate la un nivel mult mai mic, dar poate mult mai relevant, în care se poate observa modul în care două comunități situate la granița României cu regiunea subcarpatică din fosta Cehoslovacie, actuala Ucraina, au putut să conviețuiască într-un mod exemplar. Presa vremii, precum și alte surse documentare sau bibliografice, surprind foarte bine aceste relații amicale atât la nivel politico-administrativ, cât și pe plan economic și cultural.

Un loc aparte în relațiile dintre cele două regiuni învecinate, îl reprezintă schimburile culturale. În Cartea de aur a Reuniunii de Muzică și cântări „Vasile Lucaciu” din Satu Mare, președintele acestei instituții, Emil Tișcă, în Raportul președintelui către Adunarea Generală din 25 ianuarie 1934, nota: „... Pe lângă aceste proiecte ne-am mai luat în program, dacă ne vor permite mijloacele materiale și vom putea primi sprijinul material al autorităților de aici, darea alor 2 concerte mai mari în Cehoslovacia, unul la Kosice și celălalt la Praga, cântând de ambele date în același timp și la Radio. Ar fi încununarea anului jubiliar cu cea mai frumoasă cunună de lauri și de reminiscențe”¹. Un an mai târziu, la Adunarea Generală din 10 martie 1935, Emil Tișcă menționa: „A urmat la data de 10 Maiu (1934, n.n.) întreita noastră sărbătoare: jubileul de 10 ani a Reuniunii, sfîntirea steagului reuniunii și sărbătorirea prieteniei ceho-române prin prezența legionarilor cehi, veniți la noi în vizită și cari au avut o primire din cele mai frumoase.

Concertul jubiliar ce s-a dat cu această ocazie și care a fost ascultat în afară de publicul sătmărean în haină de sărbătoare și de oaspeții noștri cehi în număr de peste 600 inși, prin modul de executare și prin programul său select a întrecut ori și ce așteptări”². De altfel, în semn de prietenie și respect, cele două părți ale concertului au fost deschise cu Imnul Cehoslovaciei.

La 1 martie 1936, revista „Afirmarea”, cea mai importantă publicație culturală interbelică sătmăreană, menționa invitația adresată Corului „Vasile Lucaciu” pentru susținerea a două concerte în orașele Ujgorod și Munkacevo. „Primirea mai mult decât prietenească ce s’a făcut corului a dovedit că între cele două țări sînt legături durabile fiindcă sînt adânci și conștiente. Sub semnul acestor manifestații culturale noi întrezărim vigoarea sufletească a adevăraților iubitori de țară”³.

Buna colaborare culturală a continuat și în anii următori. Același președinte, în raportul său din 15 mai 1936, amintea: „A urmat apoi contribuția corului la primirea Asociațiunei Corale a învățătorilor Cehoslovaci din ținutul subcarpatin, cu sediul în Ujhorod de sub conducerea maestrului I. Kaigl dirigentul corului, care au fost așteptați de corul nostru în gară cu Imnul Cehoslovac, colaborând și la concert cu acest imn, și legându-se în timpul șederii acestui cor aci legături de sincere și adâncă prietenie, contribuind în largă măsură la tendința de cunoaștere, apropiere și împretinire a celor două popoare aliate, atât de mult avizate unul la altul.

Din partea conducerii lor am primit, după reînapoierea lor din turneu, o scrisoare de mulțumită, de următorul conținut:

„Nous vous remercions du chaleureux, et amical accueil que vous nous avez préparé pendant notre tournée en Roumanie, les 21–27 Janvier 1935. Nous espérons que vous garderez à nos chants et airs nationaux, chantés coeur à coeur, meme a l’avenir un bon souvenir”.

Adică pe românește

„Vă mulțumim de primirea amicală și călduroasă ce ne-ați făcut-o cu ocazia turneului nostru în România în zilele de 21–27 Ianuarie 1935 și sperăm că veți păstra cântecelor și ariilor noastre naționale cântate din inimă, o bună amintire pentru viitor”⁴.

¹ MJSM, nr. inv. 14.384 C, f. 33–50.

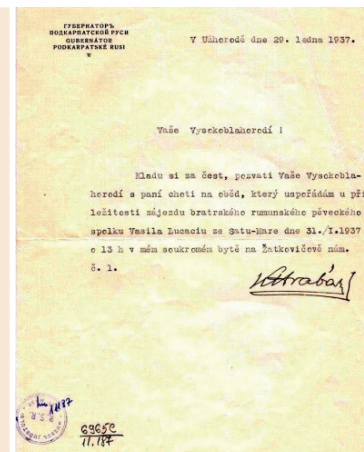
² MJSM, nr. inv. 14.384 C, f. 53–72.

³ Afirmarea, nr. 1/1936, p. 154.

⁴ MJSM, nr. inv. 14.384 C, f. 75–86.

În 30 și 31 ianuarie 1937, la inițiativa Societății „Smetana” corul sătmărean a întreprins un tur-neu de succes în Cehoslovacia, concertând la Ujgorod și Muncacevo (astăzi ambele localități aparțin Ucrainei). Delegația română, formată din 57 de coriști și 14 delegați, era condusă de către reprezentantul prefecturii, Octavian Pop, Adrian Demian, dirijorul corului, Eugen Seleş, președintele Despărțământului Sătmar al „Astrei” și de președintele reuniunii Emil Tișcă. La banchetul de final, după discursul guverna-torului Hrabar, din partea Reuniunii de cântări „Vasile Lucaciu”, a răspuns, în limba franceză, Emil Tișcă, dând la sfârșit citire telegramelor trimise președintelui Beneș și prim-ministrului Hodssa⁵.

Presa vremii consemnează pe larg evenimentul, făcând referiri concrete cu privire atât la primirea Reuniunii de către autoritățile cehoslovace, cât și la adresa interpretării în cadrul concertelor susținute. Spre exemplu, articolul apărut în „Curentul Ardealului și Banatului”, evidențiază „concertele foarte bine reușite ale corului ce cuprinde 57 de membri și 14 însoțitori sub conducerea D-lor Dr. Octav D. Pop,

⁵ MJSM, nr. inv. 14.320 C–14.350C, Doc. Nr. 14.346 C; *Curentul*, București, 17 februarie 1937; Porumbăcean, Câmpean 2013, p. 98.

delegatul Prefecturii, Emil Tișcă, președintele Reuniunii și Adrian Demian, dirijorul corului”, arătând totodată că „spectacolele s-au desfășurat într-o atmosferă însuflețitoare, publicul spectator elogiind valoarea muzicii corale românești și bogăția costumelor naționale”⁶.

De altfel, prefectul județului Satu Mare, dr. Octavian Ardelean, afirma că „în interesul neamului și țării noastre am căutat prin toate mijloacele ca să cimentăm prietenia cu Cehoslovacia, aliații noștri din imediata apropiere”⁷. În acest sens, după cum s-a putut observa, reprezentanții regiunii învecinate din Cehoslovacia au fost invitați la toate manifestările importante organizate în județul nostru, la care au participat în număr foarte mare în frunte cu oficialitățile civile și militare, răspunzându-se în aceeași manieră și de către autoritățile cehoslovace. Putem aminti aici vizita Inspectorului armatei cehoslovace general Jan Sirovy, care a fost declarat cetățean de onoare al municipiului Satu Mare, apoi a guvernatorului provinciei Rusia Subcarpatină Hrabar Const. și a viceguvernatorului Meznice I și, nu în ultimul rând, decorarea prefectului Octavian Ardelean și a primarului municipiului Satu Mare Ștefan Benea, de către președintele Republicii Cehoslovace Eduard Benes, cu „Leul Alb” în grad de comandor în cadrul unor festivități deosebite organizate la Ujgorod⁸.

Din păcate, nu avem informații referitoare la repertoriul prezentat de cor în Cehoslovacia, decât cele prezentate anterior, însă credem că mesajul muzicii românești a găsit ecouri adânci și în inimile publicului cehoslovac.

Seria evenimentelor culturale continuă și în anul 1938, care va culmina cu turneul întreprins în țara noastră de Corul „Smetana” din Ujgorod. Mai precis, la sfârșitul lunii aprilie și începutul lunii mai 1938, Corul Smetana din Ujgorod compus din 100 de persoane (bărbați, femei și orchestră) a întreprins un turneu cultural în Transilvania, concertând la Sighetul Marmăției, Satu Mare, Cluj și Lugoj. După cum am menționat, relațiile deosebite în acest domeniu cu județul Satu Mare au fost întreținute și în perioada premergătoare turneului, Corul „Vasile Lucaciu” din Satu Mare, condus de Adrian Demian și Emil Tișcă, fiind invitat să concerteze în mai multe rânduri la Ujgorod și Muncacevo (astăzi ambele localități aparțin Ucrainei).

La 11 aprilie 1938, Uniunea Foștilor Voluntari Români, cu sediul în Cluj Napoca, înaintează prefectului județului Satu Mare, col. Simion Coman, o adresă prin care solicită sprijinul Prefecturii Satu Mare pentru primirea Corului Smetana din Ujgorod pentru data de 1 mai 1938. Din acest document rezultă că Reuniunea „Vasile Lucaciu” din Satu Mare a susținut în anii trecuți concerte în Cehoslovacia la Praga, Kosice, Ujgorod și Muncacevo⁹.

DOMNULE PREFECT

În anii 1934, 1936 și 1937 am organizat turneul Asociațiilor culturale și corale „ASTRA” din Sighetul Marmăției, „Ion Vidu” din Lugoj și „Vasile Lucaciu” din Satu Mare, în Cehoslovacia la Praha, Koșice, Uzhorod și Muncacevo.

Corurile noastre au fost foarte bine primite în toată Cehoslovacia, repurtând succese excelente, având tot concursul moral și material al autorităților și publicului cehoslovac.

Ca revanșă a fost invitat la un turneu cultural în România, corul „SMETANA” din Uzhorod – Cehoslovacia, compus din 100 persoane bărbați, femei și orchestră, care va concerta la:

30 Aprilie 1938 la Sighetul Marmăției

1 Maiu 1938 la Satu Mare

2 Maiu 1938 la Cluj

3 Maiu 1938 la Lugoj

⁶ Petrovici 1976, p. 37.

⁷ *** În serviciul patriei..., p. 273.

⁸ *** În serviciul patriei..., p. 82 și 273; Porumbăcean, Dulgău 2000, pp. 29–31; Porumbăcean, Câmpean 2014, p. 107.

⁹ ANSM, FP, dosar nr. 13/1938, f. 107.

Corul Smetana va fi însoțit de persoane oficiale reprezentând următoarele autorități: Președinția Ținutului Subcarpatin, Inspectoratul General Școlar și Cultural, Primăria orașului Uzhorod, Chestura Poliției, delegatul Legionarilor și repr. Pressei.

Domnule Prefect, cu onoare vă rugăm să binevoiți a primi Patronajul concertului din Satu Mare și a da cuvenitele dispozițiuni și tot concursul prețios al Domniei Voastre pentru buna reușită a concertului corului Smetana în Satu Mare.

Prin prezenta Vă mai facem cunoscut că Prea Sfinția Sa, Excelența Sa Părintele Episcop Nicolae Colan, Ministrul Educației Naționale, al Cultelor și Artelor, precum și Excelența Sa Ferdinand Veverka, Domnul Ministru al Cehoslovaciei în România, au binevoit a accepta Patronajul turneului corului Smetana, dând cuvenitele dispozițiuni autorităților și instituțiilor culturale în subordine, din cele patru orașe.

Prefectul Simion Coman se implică în mod conștiincios în a sprijini acest turneu, grație relațiilor excepționale dintre județul Satu Mare și Zakarpattia. Se îngrijește ca toate autoritățile locale să fie informate și implicate în programul ce urma să fie pregătit, acestea fiind convocate pentru data de 14 aprilie 1938 la sediul Prefecturii la ședința de consfătuire pentru acest eveniment¹⁰. Pentru data de 20 aprilie 1938 Prefectura a convocat o nouă ședință specială pentru a fi discutat programul vizitei Corului Smetana, fiind invitate toate oficialitățile municipiului și județului Satu Mare, precum și reprezentanți ai vieții culturale sătmărene¹¹.

Așadar, la 21 aprilie 1938, programul evenimentelor a fost finalizat, și difuzat tuturor autorităților și asociațiilor județene:

Avem onoarea a vă face cunoscut că în ziua de 1 Mai a.c. va sosi în localitate corul cehoslovac „Smetana” din Uzhorod, însoțit de mai multe persoane oficiale.

Programul primirii distinșilor oaspeți s-a fixat după cum urmează:

La 1 Mai 1938

- 1. Sosirea la ora 13.39 p.m.*
- 2. La ora 14.30, masa în sala mică a hotelului „Dacia”*
- 3. La ora 17 Corul „Smetana” concertează în parcul Lucaciu*
- 4. La ora 19 Ceaiu în sala mică dela „Dacia” oferit de Reuniunea „Vasile Lucaciu”*
- 5. La ora 21.30 Concert la Teatrul „Nottara”*
- 6. La ora 24 Banchetul Oficial la „Dacia”*

La 2 Mai 1938

- 7. La ora 4 dimineața conducerea la Gară*

Având în vedere că vizita corului „Smetana” va însemna o nouă manifestare a prieteniei româno-cehoslovace, vă rugăm călduros a participa la primirea oaspeților și la concert împreună cu toți membrii asociației Dvs. spre a asigura reușita serbărilor ce vor avea loc cu această ocazie.

Satu Mare, la 21 Aprilie 1938,

Prefect Colonel S. Coman

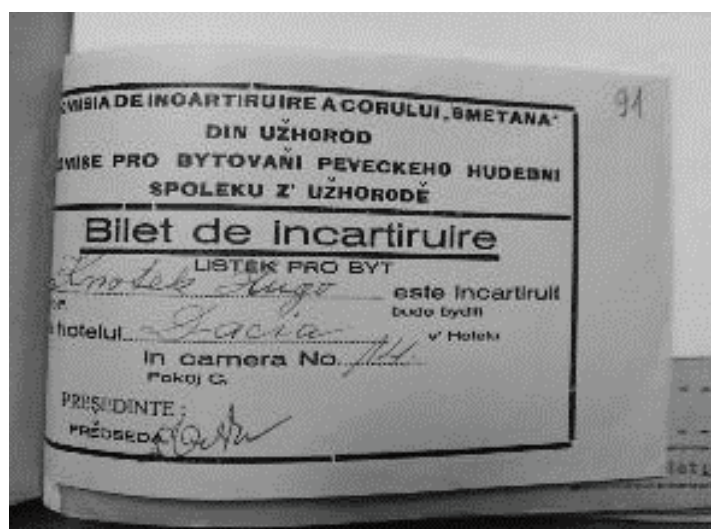
Din programul detaliat¹² observăm că la sosirea delegației cehoslovace în gara Satu Mare „muzica militară va cânta marșuri naționale”. Urma apoi salutul primarului municipiului Satu Mare, iar Corul „Vasile Lucaciu” va intona Imnul Cehoslovaciei. Urma răspunsul delegatului cehoslovac, iar Corul Smetana intona Imnul Regal Român. După concertul din fața statuii dr. Vasile Lucaciu, delegația oaspete va efectua vizite oficiale la Prefectură, Garnizoană și Primărie, după care urmează apoi concertul Corului Smetana la Teatrul „Nottara”, seara urmând să se încheie cu un banchet la Sala „Dacia”.

¹⁰ ANSM, FP, dosar nr. 13/1938, f. 9.

¹¹ ANSM, FP, dosar nr. 13/1938, f. 32, 109.

¹² ANSM, FP, dosar nr. 13/1938, f.11.

Pentru acest eveniment s-a constituit un comitet de organizare format din: dr. Octavian Pop – secretar general al Prefecturii, dr. N. Chișiu, Alexandru Șteer, Roman Grigorovici și Sălăgeanu Gheorghe din partea Prefecturii, iar din cadrul Primăriei Satu Mare au fost desemnați Paul Vârvaș și Vasile Chira. Poliția era reprezentată de Cezar Cosma, secretarul instituției. Acest comitet s-a ocupat de toate problemele organizatorice ce se impuneau. Gara din Satu Mare a fost decorată și pregătită pentru evenimentul așteptat. Au fost rezervate 40 de camere la Hotelul Dacia și Hotel Victoria și s-au pregătit etichete pentru bagajele oaspeților și bilete de „încartuire”¹³. Ce însemna acest lucru? La coborârea din tren, toate bagajele urmau să fie strânse într-un singur loc, de unde vor fi transportate cu autoturisme la cele două hoteluri în camera indicată de etichetă. De asemenea, au fost asigurate mijloace de transport pentru toate persoanele din delegația oaspete. Toate cheltuielile, au fost suportate de Prefectura și Primăria Satu Mare.

Delegația cehoslovacă era una numeroasă, pe lângă membrii Corului fiind prezente mai multe oficialități din țara vecină: primarul din Ujgorod, prefectul poliției, șeful Inspectoratului Școlar, comandantul garnizoanei din Zakarpatia ș.a., precum și reprezentanți ai presei din țara vecină.

S-au constituit liste cu oficialii invitați la banchetul de seară (peste 150 de persoane), fiecare având obligația să confirme participarea și să „achite tacâmul”¹⁴.

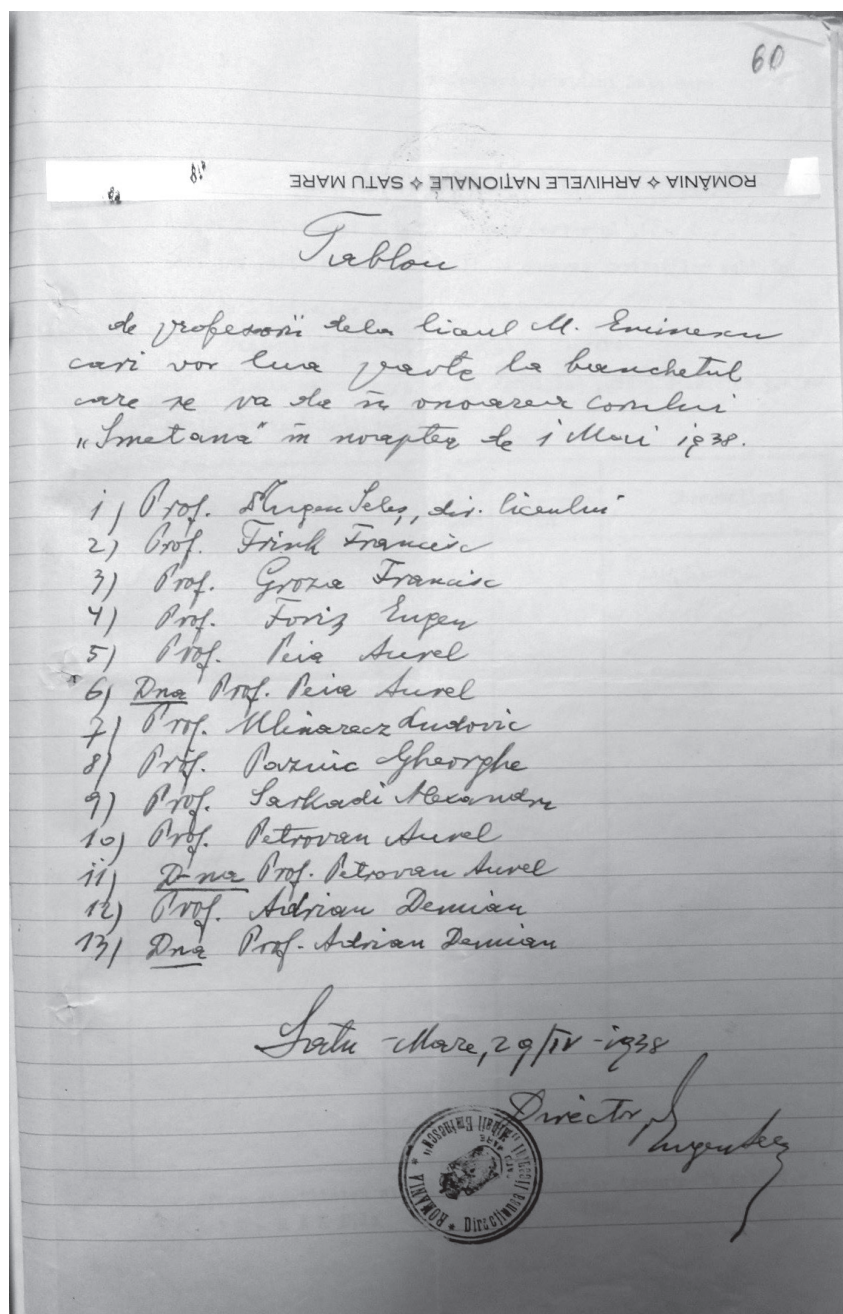
La 27 aprilie, prefectul județului înaintează ministrului de interne o adresă prin care îl informează de toate demersurile întreprinse pentru „ca toate să decurgă în cea mai frumoasă și deplină ordine, iar concertul să aibă deplin succes. Va fi o manifestațiune de o nouă cimentare a prieteniei acestor două popoare pe teren cultural și social”¹⁵. Cu siguranță, turneul s-a bucurat de un succes remarcabil, sala Teatrului Nottara fiind plină, dovadă și încasările care s-au ridicat la suma de 15.000 lei, publicul sătmărean iubitor de cultură fiind prezent la astfel de manifestări.

Din păcate însă, evenimentele politico-militare care au urmat și care au schimbat frontierele fixate în urma Primului Război Mondial, au pus capăt unei relații de foarte bună vecinătate la frontiera de nord-vest a României, relație care astăzi tinde să revină la vremurile interbelice, cu un nou stat – Ucraina.

¹³ ANSM, FP, dosar nr. 13/1938, f.12.

¹⁴ ANSM, FP, dosar nr. 13/1938, f. 35.

¹⁵ ANSM, FP, dosar nr. 13/1938, f. 113.

BIBLIOGRAFIE:

- ANSM, FP – Prefectura județului Satu Mare, Fond Prefectura.
- MJSM, nr. inv. 14.384 C – Muzeul Județean Satu Mare, Cartea de Aur a Reuniunii de Cântări și Muzică „Vasile Lucaciu” Satu Mare, aflată în Colecția de documente a Muzeului Județean Satu Mare, nr. inv. 14.384 C.
- MJSM, nr. inv. 14.320 C–14.350C, Doc. Nr. 14.346 C – Muzeul Județean Satu Mare, Colecția de documente Adrian Demian, nr. inv. 14.320 C–14.350C, Doc. Nr. 14.346 C.
- Afirmarea – Afirmarea, Satu Mare, anul I, nr. 1, Martie 1936, p. 154.
- Petrovici 1976 – Ioan Petrovici, Reuniunea de cântări și muzică „Vasile Lucaciu”, factor catalizator al vieții cultural artistice sătmărene, manuscris, 1976.
- Porumbăcean, Dulgău 2000 – Claudiu Porumbăcean, Bujor Dulgău, Oameni din Sătmar, Editura Solstițiu, Satu Mare, 2000
- Porumbăcean, Câmpean 2013 – Claudiu Porumbăcean, Viorel Câmpean, Caietele liberale sătmărene I. Emil Tișcă (1881–1965), Editura Argonaut, Editura Muzeului Sătmar, Cluj Napoca, Satu Mare, 2013.
- Porumbăcean, Câmpean 2014 – Claudiu Porumbăcean, Viorel Câmpean, Caietele liberale sătmărene II. Ștefan Benea (1889–1961), Editura Argonaut, Cluj Napoca, 2014.